

ویژه‌نامه اولین همایش بهداشت در آموزه‌های پیامبر اعظم (ص)

مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

دوره ششم، زمستان ۱۳۸۶، ۹۴-۸۹

اخلاق و آداب معاشرت در بهداشت روانی زوجین از دیدگاه پیامبر اعظم (ص)

مرضیه حسنی کبوترخانی^۱، حجت‌الاسلام محمد شمس‌الدین دینانی^۲

دریافت مقاله: ۸۶/۳/۱۹ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۸۶/۷/۲۴ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۸۶/۹/۱۴ پذیرش مقاله: ۸۶/۱۰/۲۴

چکیده

زمینه و هدف: بهداشت روانی زوجین، حفظ یک زندگی سالم و جلوگیری از عوامل آسیب‌زا در آن است. در زمینه "مبانی رفتاری-اخلاقی"، می‌توان داشتن تقوای الهی، محبت و ابراز آن، عفاف و معاشرت نیکو و در زمینه "آداب همسرمداری اسلامی"، می‌توان پذیرش سرپرستی مرد، تأمین غرایز جنسی و خدمت در خانه را در تأمین بهداشت روانی زوجین، دارای اهمیت ویژه‌ای دانست. هدف از این مطالعه، بیان مسائل و مبانی رفتاری-اخلاقی زوجین و هم‌چنین آداب همسرمداری از دیدگاه رسول اعظم(ص) است به گونه‌ای که منتهی به ارائه یک شناخت قوی و مستحکم برای زوجین باشد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه مروری، سیری بر اسناد موجود در زمینه بهداشت روانی زوجین در آموزه‌های پیامبر اعظم (ص)، با تکیه بر منابع اصیل اسلامی است. با مراجعه به منابع اولیه و استفاده از آیات، روایات، سعی گردید الگوی آداب همسرمداری اسلامی در سیره و آموزه‌های آن حضرت، به دست آید.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق نشان می‌دهد از دیدگاه پیامبر صلی الله علیه و آله، ازدواج موجب تکمیل ایمان، افزایش مراتب معنوی و یافتن سعادت می‌شود. آن حضرت، نگرش اخلاقی به حقوق و تکالیف زوجین و به کارگیری مبانی اخلاقی را برای حفظ یک زندگی سالم، سفارش نموده‌اند.

نتیجه‌گیری: سیره عملی پیامبر و آموزه‌های اسلام در مورد تأثیر اخلاق در بهداشت روانی زوجین، الگو و دستور مناسبی جهت حفظ بهداشت و سلامت روان زوجین و خانواده می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: پیامبر صلی الله علیه و آله، اخلاق، آداب همسرمداری، بهداشت روانی، زوجین

مقدمه

برقرار نماید تا این جاذبه و کشش، و این میل و رابطه، تحت نظامی خاص و شرایطی معین (چه در نظام تکوین و چه در عرصه گاه تشریح)، منتهی به ازدواج، جفت‌گیری، تولد، تناسل و تکثیر نوع، شود و از این راه باعث بقاء نظام عالی آفرینش گردد. مایه‌های اولیه این حقیقت به صورت غریزه، میل به

اراده عالمانه و حکیمانه خداوند متعال در نظام اکمل خلقت و آفرینش، از هر چیزی، جفت آفرید. عنایت و رحمت او در ذات ازواج و جفت‌ها به گونه‌ای بوده که از هر نوعی کشش، توانسته جاذبه و رابطه عاشقانه و میل به یکدیگر،

۱- (نویسنده مسئول) کارشناس ادبیات، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

تلفن: ۰۳۹۱-۸۲۲۰۰۹۳، فاکس: ۰۳۹۱-۸۲۲۰۰۹۳، پست الکترونیکی: 45nahad@nahad.ir

۲- عضو هیات علمی، مسئول، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

استفاده از آیات، روایات، سعی گردید الگوی آداب همسرمداری اسلامی در سیره و آموزه‌های آن حضرت، به دست آید.

بحث

قبل از پرداختن به مسائل و مبانی رفتاری-اخلاقی زوجین و هم چنین آداب همسرمداری، سعی می‌گردد به جایگاه ازدواج از دیدگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله اشاره مختصری شود: نبی مکرم اسلام یکی از موارد جلب عنایت و رحمت حق را زمانی می‌داند که عقد و پیمان ازدواج، بسته شده و دو نفر با یکدیگر جهت زندگی جدید، وارد عرصه نکاح شوند [۲]. تکمیل ایمان و افزایش مراتب معنوی نیز در گرو ازدواج و تشکیل خانواده است. ازدواج موجب کیفیت بخشی، به اعمال دینی می‌شود و دو رکعت نماز مرد همسردار، از قیام شب مرد مجرد به عبادت و روزه گرفتنش در روز، بهتر است [۳]. ازدواج، برکات و آثار خاص دارد که با شروع این عهد و پیمان در عرصه‌های مختلف زندگی، نمود پیدا می‌کند، نبی مکرم اسلام ازدواج مردان مجرد را موجب خوش اخلاقی آن‌ها، فراخی روزی و افزایش جوانمردی می‌داند [۴].

نقش مبانی اخلاق در بهداشت روانی زوجین: هدف انسان

از ازدواج، باید هدفی معنوی و مقدس باشد. ازدواج باید برای تأمین سعادت خود و فرزندان، اطاعت از دستور حق، و پیروی از روش انبیاء، صورت گیرد. در دین اسلام به اخلاق، بسیار تأکید شده است. اخلاق نیک چنان ارزش والایی دارد که پیامبر اعظم، بیان و تکمیل اخلاق را هدف اساسی از دین و بعثت، دانسته است [۵]. آنچه که موجب استحکام زندگی و تأمین بهداشت روانی- اخلاقی زوجین می‌شود، اخلاق نیک است که در این قسمت مبانی، اخلاقی ازدواج بیان می‌شود:

۱- اصل تقوا: تقوا از "وقایه" است و "وقایه" به معنای حفظ و نگهداری نفس از هر چیزی است که به آن، ضرر و زیان و آسیب می‌رساند. تقوا یعنی نفس را در وقایه (محافظت) قرار دادن از هر آنچه که بیم می‌رود [۶]. مسلم است که برای داشتن خانه‌ای سالم که پرتوی از وحی و جلوه‌ای از یاد خدا باشد، بر زوجین، واجب الهی است که آراسته به تقوا باشند. آیه ۶ سوره تحریم "فو انفسکم و اهلیکم نارا"، دلیل مسلمی است که همان طور که پدر و مادر از افتادن خود و یا کودک

دوستی، عشق و مهربانی در مرد و زن، به اراده حکیمانه حضرت حق، قرار داده شده، چنان که در آیه ۲۱ سوره روم آمده: "از آیات خداوندی است که برای شما از جنس خودتان، جفتی بیافرید که در کنار او آرامش بیابید و میان شما، عشق، محبت و مهربانی قرار داد. که در این حقیقت، نشانه‌هایی از خدا برای مردمی است که در گردونه اندیشه و فکر نسبت به حقایق، بسر می‌برند". پیامبر اعظم، ازدواج را موجب تکمیل ایمان، افزایش مراتب معنوی، وسعت رزق، افزایش جوانمردی و یافتن سعادت می‌داند.

بهداشت روانی، عبارت است از مجموعه عواملی که در پیشگیری از ایجاد و یا پیشرفت روند و خامت اختلالات شناختی، احساسی و رفتاری در انسان، نقشی مؤثر دارند به عبارتی دیگر، انسان برای داشتن یک زندگی سالم با رضایت کامل، و با پیشگیری و هم درمان سعی می‌کند سلامتی فعلی خود را حفظ نماید [۱]. هدف در بهداشت روانی، متفاوت است گاه هدف، پیشگیری اولیه است یعنی هنوز بیماری اتفاق نیفتاده است، در حقیقت زیر بنایی‌ترین نوع پیشگیری، همین که بناست بنیان قوی در فرد ایجاد شود تا دچار آسیب‌های روانی نگردد. گاه هدف، پیشگیری ثانویه است، یا به عبارتی، مداخله زود هنگام در شناخت و درمان سریع نشانه‌های یک اختلال. و بالاخره گاهی هدف، پیشگیری ثالثه بوده که عبارت است از کاستن عوارض جنبی که در حاشیه یک مشکل روانی، وجود دارد.

با توجه به کاستی‌هایی که در زمینه‌های اخلاقی و رفتاری زوجین مشاهده می‌شود، این تحقیق با هدف اول یعنی پیشگیری اولیه مورد بررسی قرار می‌گیرد. بیان مسائل و مبانی رفتاری- اخلاقی زوجین و هم چنین آداب همسرمداری از دیدگاه رسول اعظم صلی الله علیه و آله، تا منتهی به ارایه یک شناخت قوی و مستحکم برای زوجین بوده و به وسیله آن، از آسیب‌های روانی و رفتاری در طول زندگی، جلوگیری شود.

مواد و روش‌ها

این مطالعه مروری کتابخانه‌ای، سیری بر اسناد موجود در زمینه بهداشت روانی زوجین در آموزه‌های پیامبر اعظم، با تکیه بر منابع اصیل اسلامی است. با مراجعه به منابع اولیه و

"سخن گفتن مردان با زنان و دوشیزگان بیگانه را بدون آن که ضرورتی در کار باشد، ناپسند می‌شمرد." مردی که با زنی نامحرم شوخی کند، پروردگار در رستخیز به خاطر هر واژه‌ای، هزار سال زندانی‌اش می‌کند [۳].

۴- اصل معاشرت نیکو: رعایت آداب معاشرت و شیوه‌های صحیح برخورد با دیگران، یکی از مبانی مهم اخلاقی است که در جامعه به صورت عام، و در خانواده به عنوان یک جامعه کوچک به صورت خاص، باید رعایت گردد و تضمین‌کننده بهداشت روانی زوجین می‌باشد.

۵- مراعات ادب و احترام متقابل: مسلم است که هر انسانی به شخصیت خویش، علاقه‌مند بوده و تمایل دارد که دیگران نیز به شخصیت او، احترام بگذارند. نبی مکرم اسلام می‌فرماید: "من اتخذ زوجه فلیکرهها"، کسی که زن می‌گیرد، باید او را احترام کند [۱۰]. در روایتی از رسول حق صلی الله علیه و آله، پرسیدند زن را بر مرد، چه حقی است؟ حضرت فرمود: "برادرم جبرئیل، آن قدر سفارش زن‌ها را نمود که تصور کردم، مرد حق ندارد اف به او بگوید" [۲]. البته این احترام باید متقابل باشد تا اثرات و برکات آن، خانواده را در بر بگیرد. به علاوه، مرد به حکم آن که مسئولیت سرپرستی خانواده را بر عهده دارد، لازم است از سوی اعضای خانواده به خصوص همسر خود، مورد احترام ویژه قرار گیرد. یکی از مصادیق احترام، این است که زن، هنگام ورود شوهر به خانه، به استقبال او برود، سلام کند و به گرمی از او پذیرایی نماید. پیامبرگرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: "وظیفه زن، این است که در خانه به پیشواز شوهر برود و به وی خوش آمد، بگوید" [۲]. در روایت است مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من همسری دارم که وقتی داخل منزل می‌شوم به استقبال من آمده و آن گاه که خارج می‌گردم، مرا مشایعت می‌کند و هنگامی که مرا غمگین می‌بیند به من می‌گوید: چه چیز باعث ناراحتی توست؟ اگر تو به علت خرجی و درآمد نگرانی، تأمین آن را خداوند به عهده گرفته و اگر اندوهت به خاطر امر آخرت هست، خداوند این اهتمام و غمت را افزون کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: "همانا برای خداوند، کارگزارانی است، و این زن جزو

خود به آتش، هراس دارند و از نزدیک شدن به خطر جلوگیری می‌کنند، باید از گرفتار شدن در آتش قهر قیامت، و عواقب بد دنیوی که محصول "بد عملی" است، جلوگیری نمایند.

۲- اصل محبت: حضرت حق، اصل محبت، علاقه و عشق را در قلب زن و شوهر، نسبت به یکدیگر قرار داد و آن را از نشانه‌های وجود خود، دانست و این حقیقت، نمایش‌گر عظمت و بزرگی مسئله محبت بین زن و مرد است. انسان دستور دارد به همه کسانی که مستحق عشق، دوستی و علاقه‌اند، محبت داشته باشد، چه رسد به نزدیک‌ترین افراد خودش که همسر و فرزندان او هستند. در حدیث قدسی آمده است که "الخلق عیالی فاحبهم الی الطفهم بهم و اسعاهم فی حوائجهم" یعنی آفریده‌ها، عیال و نان خور من هستند، محبوب‌ترین مردم نزد من، مهربان‌ترین ایشان به آفریده من است که در راه برطرف کردن نیازشان، سعی و کوشش بیشتری دارد [۷]. محبت به همسر و اعلام آن، در زندگی آثار خاصی به همراه دارد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله تأکید می‌نمایند که مرد باید محبت خود را بر زبان آورد و می‌فرماید: "ذکر جمله تو را دوست دارم، از طرف شوهر به زن هرگز از قلب و ذهن زن، محو نمی‌گردد" [۳]. یکی دیگر از آثار ابراز محبت، افزایش ایمان در قلب انسان می‌باشد: هر چه محبت در قلب بنده، زیادتیر شود، ایمانش افزون‌تر می‌گردد [۸]. پیوند زناشویی با ابراز محبت و علاقه، استحکام پیدا کرده و دوام می‌یابد.

۳- اصل عفاف: عفاف، یکی از این باورهای فطری است که خدای متعال آن را در وجود هر فرد، قرار داده و انسان بدون اکتساب، به آن میل و رغبت دارد. روح عفت و پروا پیشگی، از بدو خلقت آدمی تاکنون بر انسان، حاکم بوده است. حیا و پاکدامنی نشانه آزادگی، جوانمردی و لازم‌ه ایمان است. خداوند متعال به بانوان به خاطر ساختار وجودیشان و جایگاهی که در جامعه دارند، حیا و آذرم بیشتری عنایت فرموده: "حیا و شرم، ده جزء است که نه جزء آن در زنان و یک جزء آن در مردان است" [۹]. لذا از این جهت، بانوان در زمینه عفاف، مسئولیت بیشتری را به عهده دارند. نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله، برای پاسداری از کانون گرم خانواده و گسترش عفاف، برای مردان نیز وظایفی معین کرده و مثلاً

کارگزاران اوست. برای او نصف اجر و پاداش یک شهید است [۳].

۶- گذشت و عفو: یکی دیگر از موارد تأمین کننده بهداشت روانی زوجین، عفو و گذشت می‌باشد. بخشش و گذشت، از بزرگی روح است و سبب ارجمندی وجود، می‌شود. زن و شوهر ممکن است نسبت به یکدیگر، مرتکب خطا و اشتباه شوند، اشتباه و خطایی که از هر دو طرف، قابل گذشت، اغماض و عفو است. بر زن و مرد، الزام اخلاقی و شرعی است که از همدیگر در موارد لازم، گذشت کنند. اسحاق بن عمار می‌گوید به امام صادق علیه‌السلام عرض کردم: حق زن بر شوهرش چیست که اگر آن را انجام دهد، نیکوکار خواهد بود؟ فرمود: "خوراک و پوشاک او را تأمین کند و اگر از سر جهل، مرتکب خطایی شد، از او در گذرد". سپس فرمود: "پدرم زنی داشت که او را اذیت می‌کرد، ولی پدرم او را می‌بخشید" [۱۱].

۷- تغافل یا خود را به فراموشی زدن: از صفات بسیار پسندیده و والا، دیدن خطا و تقصیر، و سپس خود را به فراموشی زدن، (به شکلی که طرف مقابل یقین کند وی از مسئله، به هیچ عنوان مطلع و آگاه نشده است) و این از عالی‌ترین حالات روحی و پرفیض‌ترین صفات انسانی است. امیر مومنان علی علیه‌السلام می‌فرمایند: "نیمی از وجود عاقل و خردمند، تحمل، صبر و بردباری و نیم دیگرش، خود را به فراموشی زدن است". و نیز فرمودند: "شریف‌ترین اخلاق انسان با کرامت، کثرت تغافل او از چیزی است، که می‌داند" [۱۲].

۸- سخن نیکو: شیوه گفتار و کلام زوجین، علاوه بر این که باید آمیخته با عشق، محبت و احساس باشد در عین حال باید جلوه‌ای از شعور، عقل، وجدان و انصاف نیز در آن متجلی گردد. رسول حق (ص) می‌فرمایند: "از نیکویی مرد، ترک سخن در چیزی است که برای او فایده ندارد" [۱۲].

امیرالمومنین علی علیه‌السلام به مردان چنین دستور می‌دهد که "با آنان (زنان) در همه حال مدارا کنید، خوش زبان و نرم خو باشید، و در تمام امور، نیکی نمایید که عکس‌العمل آنان با شما، به همین صورت باشد". هم چنین زن نباید زحمات شوهرش را در نیکی به او، و برآوردن نیازهایش، نادیده بگیرد در این رابطه، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: "هر

زنی که شوهرش را با زبانش بیازارد، خداوند هیچ توبه و کفاره‌ای را از او نمی‌پذیرد و هیچ کار نیکش را قبول نمی‌کند تا وقتی که شوهرش را راضی کند، هرچند که زن، روز را روزه بدارد و شب را به عبادت سپری کند" [۱۱]. بنابر این، زوجین باید از سخن زیاد، کثرت کلام، اضافه گفتن و بیان آنچه که سود دنیوی و اخروی ندارد، بپرهیزند چرا که بیشتر مشکلات خانواده‌ها، ناشی از کلام لغو و بیهوده است.

۹- مدارا و نرم‌خویی: "رفق" در لغت به معنای نرمی، ملاحظت و مهربانی، و "مدارا" به معنی ملایمت، تحمل و بردباری است. رفق و مدارا در هر گونه رابطه و تعامل انسانی، چه رابطه و تعامل دو فرد (زوجین)، چه روابط خانوادگی، و چه روابط و مناسبات یک مجتمع بزرگ انسانی، مهم‌ترین قاعده در سازمان دهی و تنظیم درست روابط و تعامل‌ها است. برخوردهای از سر رفق و ملایمت، و به دور از درشتی و خشونت نبی مکرم اسلام، در عرصه مختلف جامعه و معاشرت، سازنده‌ترین عنصر در اصلاح جامعه و روابط و مناسبات اجتماعی، بوده است. پیامبر اعظم (ص)، رفق و مدارا را مبارک و با برکت معرفی کرده و درشتی و خشونت را نحس و بی‌برکت معرفی کرده می‌فرمایند: "مدارا و رفق، برکت و میمنت است و ناسازگاری و کار بی‌قاعده و عمل ناشایست، شوم و بدیمنی است" [۱۳]. پس وظیفه الهی مرد نسبت به زن و زن نسبت به مرد و هم چنین نسبت به فرزندان، رفق، مدارا، نرمی، محبت و آسان‌گیری است.

نقش آداب همسررداری اسلامی در بهداشت روانی زوجین:

روابط و حقوق زوجین را می‌توان صرف نظر از یک تکلیف و حق، با نگرشی الهی و برگرفته از آموزه‌های پیامبر، بررسی کرد تا هر یک از زوجین، وظایف و تکالیف خود را به صورت اخلاقی و الهی انجام دهند در این زمینه، ذکر چهار قاعده، ضروری است:

۱- پذیرش سرپرستی مرد بر خانواده: روایات بسیاری در اطاعت زن از همسر خویش، وارد گردیده است. پاره‌ای از این روایات شامل تعبیری است که در سیاق مستحبات، ذکر شده و پاره‌ای دیگر به طور کلی، اشاره به لزوم اطاعت از زوج نموده و از محدوده اطاعت، سخنی به میان نیامده است. اطاعت از

آمیزش با همسر را هنگامی که او میل به این کار دارد، مستحب برشمرده است [۱۷].

۳- خدمت در خانه: بعد از ازدواج، چه فرهنگ و رویه‌ای بر جامعه کوچک خانواده، حاکم است؟ حدود اختیار و مسئولیت هر یک از زوجین چه اندازه است؟ به آموزه‌های پیامبر اعظم در این زمینه نظری می‌اندازیم: نقل است که حضرت علی علیه‌السلام و حضرت فاطمه به خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله رسیدند و از ایشان، تقاضای تقسیم کار و خدمات منزل را کردند. نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله این گونه فرمودند: "کارهای داخل خانه در اختیار و مسئولیت فاطمه سلام الله علیها و کارهای خارج از منزل مربوط به حضرت علی علیه‌السلام باشد." حضرت زهرا فرمودند: "این تقسیم‌بندی اداره امور منزل، خیلی مرا خوشحال کرد" [۱۱]. امام صادق علیه‌السلام فرمودند: "هیچ زنی نیست که جرعه‌ای آب به همسرش بنوشاند، مگر این که، این کار برای آن زن از عبادت یک سال (که روزهایش روزه باشد و شب‌هایش به عبادت بایستد)، بهتر است و خداوند به پاداش هر جرعه آبی که به همسرش می‌نوشاند برای او در بهشت، شهری می‌سازد و شصت خطا از خطاهای او را می‌بخشد" [۱۳]. هم چنین رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: "هر زنی در خانه شوهر، به منظور زیباسازی و چشم‌انداز، چیزی را جا به جا کند، خداوند به او نظر رحمت اندازد، و هر کس مورد نظر رحمت باشد از عذاب در امان است" [۱۳]. خدمت متقابل همسران موجب افزایش محبت، تفاهم و مهربانی می‌شود. آثار و برکات این مسئولیت‌پذیری در جمع خانواده نیز آشکار می‌شود و فرزندان نیز در منزل، مسئولیت‌پذیر می‌گردند. اگر زوجین به جایگاه خود در منزل و وظایفشان آگاه باشند، انجام کارها، موجب کمال روحی آن‌ها می‌شود.

نتیجه‌گیری

بهداشت و سلامت روانی زوجین، به صورت عمده بستگی به نوع نگرش آن‌ها به جهان، همسر و خانواده، و به خود و وظایف خود دارد، بنابراین، لازم است زوجین برای داشتن یک

همسر و پذیرش درخواست‌های مرد، یکی از تکالیف زن می‌باشد که رعایت آن در بهداشت روانی خانواده، تأثیر بسیاری دارد. نبی مکرم اسلام در این رابطه به یکی از بانوان می‌فرماید: "ای حولا! هر زنی که نمازش را بخواند، پیوسته در منزلش باشد و از شوهرش اطاعت کند، خداوند سبحان، تمام گناهان گذشته و آینده او را می‌بخشد" [۱۴]. می‌دانیم که مرد، مسئولیت سرپرستی خانواده و مدیریت کلان آن را، بر عهده دارد و این مسئولیت به دلیل ویژگی‌های خاص جسمانی و عقلانی، بر عهده او گذاشته شده است. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: "خدا رحمت کند مردی را که میان خود و همسرش، را اصلاح نماید، زیرا خداوند، اختیارش را در دست او قرار داده و او را قییم و سرپرست زن، نموده است" [۱۵]. پر واضح است این اختیار مرد باید در محدوده اخلاق اسلامی و شرع مقدس باشد. این پذیرش در جامعه، نیز با مدیریت‌ها و ریاست‌های عده‌ای بردیگران، برای نظم پذیرفته شده است.

۲- تأمین غرایز جنسی: عنایت و رحمت خداوند در ذات زوجین، کشش و جاذبه و رابطه عاشقانه برقرار نموده است که موجب تولد، تناسل و تکثیر نوع می‌شود. مسائل و غرایز جنسی با لذت، یک امر طبیعی و عادی است البته هدف از ازدواج و تشکیل کانون خانواده در فرهنگ اسلام، ما فوق غریزه جنسی می‌باشد و به فرموده شهید مطهری، در میان غرایز شهوانی انسان، هر غریزه‌ای که اشباع شود، اشباع آن تأثیری در معنویت انسان، ندارد به جز غریزه جنسی [۱۶]. پیامبر اعظم می‌فرماید: "همانا از بهترین زنان شما، زنی است که زیاد بچه‌دار شود، شوهر دوست، محبوب و پاکدامن باشد، خودش را از بیگانه محفوظ بدارد، نسبت به همسرش، حرف شنوی و اطاعت داشته باشد و در خلوت شوهر، از انجام خواسته او مضایقه نکند [۱۳]. عدم توجه به این میل طبیعی و عدم ارضاء غرایز جنسی، علاوه بر مشکلاتی که به دنبال داشته، عذاب الهی را نیز در پی دارد، اگر مردی، زنش را به بستر بخواند و زن سرباز زند و مرد بر سر خشم آید، فرشتگان تا سپیده دم، آن زن را نفرین می‌کنند [۱۷]. در زمینه ارضاء غرایز جنسی از سوی مرد، نبی مکرم صلی الله علیه و آله،

خانواده، نیاز به یک سری آموزش‌های اخلاقی و مهارت‌های زندگی دارند که بهتر است این مهارت‌ها از آموزه‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سیره ائمه هدی علیهم‌السلام طراحی شود.

زندگی سالم، به جایگاه اخلاق حسنه در خانواده، کاملاً واقف باشند. سخنان و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در تمامی مراحل زندگی، از اخلاق گرفته تا آداب همسرمداری، نشانه جامعیت دین اسلام است و زوجین قبل از تشکیل

منابع

- [۱] شاملو سعید. بهداشت روانی. انتشارات رشد تهران، چاپ پانزدهم، ۱۳۸۲، ص ۱۸.
- [۲] نوری میرزا. مستدرک الوسائل، مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث بيروت، ۱۴۰۸، جلد ۱۴ ص ۱۵۲ و جلد ۲ ص ۵۵۱.
- [۳] حرعاملی محمد بن الحسن. وسائل الشيعه، قم: موسسه ال البيت، ۱۴۰۹، ق، جلد ۱۴ صفحات ۱۷۰، ۱۷۱، جلد ۱۲ صفحه ۱۴۳.
- [۴] راوندی فضل الله. النوادر، انتشارات دارالحدیث قم، ۱۳۷۷، ص ۱۷۸.
- [۵] طبرسی ابوجعفر محمد بن الحسن. تفسیر جوامع الجامع، جلد ۳، انتشارات جامعه مدرسین، قم، ۱۴۱۸ هـ. ق، ص ۶۱۱.
- [۶] راغب اصفهانی حسین بن محمد. لغتنامه المفردات فی غریب القرآن و الجامع لاحکام القرآن، انتشارات طلبه النور، ۱۴۲۷، ص ۸۸۱.
- [۷] کلینی ابوجعفر محمد بن یعقوب. اصول کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، جلد ۲، ۱۳۶۵، ص ۱۹۹.
- [۸] مجلسی محمد باقر. بحارالانوار، جلد ۱۰۳، بیروت: داراحیاء التراث العربی لبنان، ۱۴۰۳ هـ. ق، ص ۲۲۸.
- [۹] الهندی ع. کنز العمال فی احادیث الاقوال والافعال. حدیث ۵۷۶۹، موسسه الرساله بیروت، ۱۴۰۹ هـ. ق، ص ۱۱۴.
- [۱۰] ابن اشعث سلیمان. سنن ابی داود، ج ۲، انتشارات دار الفکر للطباعة والنشر والتوزیع بیروت، ۱۹۹۰، م، ص ۲۱۴.
- [۱۱] جمعی از اساتید حوزه. گلوازه آفرینش، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۳، ص ۱۴۴، ص ۱۵۳، ۱۵۵.
- [۱۲] ری شهری محمد. میزان الحکمه، انتشارات دار الحدیث قم، ۱۳۷۵، جلد ۷ ص ۲۶۸، جلد ۸ ص ۴۳۴.
- [۱۳] مجلسی محمد باقر. بحارالانوار، بیروت: داراحیاء التراث العربی لبنان، ۱۴۰۳ هـ. ق، جلد ۷۲ ص ۵۳-۵۱، جلد ۱۰۰ ص ۲۳۹، جلد ۱۰۱ ص ۱۳۲، جلد ۱۰۳ ص ۲۵۱.
- [۱۴] مترجم علی اکبر میرزایی. نهج الفصاحه (مجموعه سخنان پیامبر ص). انتشارات عصر جوان، چاپ اول، ۱۳۸۵، حدیث ۲۷۳۵.
- [۱۵] شیخ صدوق ابوجعفر محمد بن علی. من لایحضر الفقیه، جلد ۳، قم: جامعه مدرسین تهران، ۱۴۱۳ هـ. ق، ص ۴۴۳.
- [۱۶] مطهری مرتضی. تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: انتشارات صدرا. چاپ هیجدهم، ۱۳۷۲، ص ۳۹۷.
- [۱۷] سیدی حسین. نگین هستی، مشهد: انتشارات خادم الرضا، ۱۳۸۵، صفحات ۱۱۴ و ۱۱۹.